

Lliures*

de pobresa, desigualtat i exclusió social

[Una aproximació al projecte i a la idea]

1. Un marc previ de debat i reflexions compartides: un país socialment injust i creixement desigual

L'embrió del projecte Lliures neix d'un llarg debat, a la recerca de noves respostes socials davant la severitat dels impactes de la crisi, i sorgeix ara fa més de 18 mesos, en espais de trobada informals entre Coop57, ECAS (Entitats Catalanes d'Acció Social) i Òmnium Cultural. Sobre la taula, el mapa de les desigualtats, l'extensió de la precarietat, la cronificació de les pobreses –severa i moderada, vella i nova– i la irrupció de noves formes d'exclusió. Les dades són prou conegudes: 1.500.000 persones en situació de pobresa, 26% de la població en risc d'exclusió, 800.000 persones afectades per pobresa energètica, 500.000 aturats, 200.000 llars sense cap ingrés i els biaixos de gènere, origen i edat. A l'epicentre de la reflexió concorria, també i sobretot, el col·lapse institucional vigent i la insuficiència de les polítiques públiques, fruit d'un context sud-europeu prou conegut: no es pot fer el mateix i esperar resultats diferents. Aquesta constatació –provenint de diferents sensibilitats plurals en un país complex– era el punt de trobada: què fer i com fer-ho col·lectivament, sortint de zones de confort, abans que resignar-nos a actuar i intervenir. Fer un pas més enllà. Pensar en llarg i actuar en curt.

2. Plantejaments i reflexions: mentrestant actuar, ara i aquí

Fruit d'aquelles trobades va néixer la idea i el projecte de 'Lliures (de pobresa, de desigualtat i d'exclusió social)': un marc de debat i reflexió continuada per imaginar i plantejar noves respostes més enllà dels rigors del mercat i les limitacions de l'estat, articulades des del teixit social, associatiu i cooperatiu del país. Per negativitat (el que no volíem fer ni reproduir) i per positivitat (el que volíem construir) vam definir una iniciativa col·lectiva, de llarga durada, estable en el temps i en el territori i articulada des de baix i en xarxa. En els debats previs a Coop57, durant aquests llargs mesos, es van plantejar, necessàriament, els imprescindibles dubtes i l'avaluació dels riscos i, de fet, des d'aleshores s'ha actuat seguint els criteris fixats: que havia de ser des de baix, que no podia ser un 'portaavions' caritatiu que aterrés al territori sense criteri i sense implicació local i que havíem d'anar poc a poc per anar ben lluny. Així s'ha procedit, vindicant que no es tracta de substituir l'estat –un debat recurrent– sinó respondre socialment –amb les nostres mans, amb els nostres diners, amb el nostre esforç– a la situació d'emergència i urgència que defineix una estructura social dualitzada i polaritzada. Lliures, de fet, directa i indirectament, opera com un tensor de les polítiques que qualsevol Estat de Dret hauria de garantir. Però mentre això no passa, responem com a societat. I en el fons, filosofia cooperativa, cal apuntar que no és només un mentrestant: és també l'autoresponsabilització social davant la pobresa, l'auto tutela cooperativa de la igualtat i el foment de formes democràtiques, autorganitzades i autogestionades de cooperació públic-social, que superin i complementin el marc estrictament estatalista.

3. Noves respostes, noves dinàmiques: en xarxa i des de baix

La reflexió va motivar que 'Lliures' podria significar i dignificar una triple determinació.

- **Pedagogia:** extensió i profundització de la consciència comuna sobre el grau de desigualtats cronificades i injustícies socials que defineix el nostre país, atès que un país no pot ser lliure si no ho són les persones que l'habiten, i aconseguir una major implicació col·lectiva i noves respostes basades en la cooperació social, la innovació democràtica i el desenvolupament comunitari.

- **Enxarxament i empoderament:** fent-ho a través de les potencialitats col·lectives i del capital humà més sòlid del país: la seva xarxa associativa i cooperativa. No es tracta de fer cap entitat nova, sinó confederar les experiències ja existents i ampliar-les amb noves implicacions ciutadanes, assolint xarxes estables de solidaritat i suport mutu allà on la crisi colpeja més durament. Lleials a la tradició social, cooperativa i mutual de la nostra pròpia història –junts és quan ens hem en sortir– i fent-ho decretant, col·lectivament, la única guerra que val la pena guanyar: la lluita contra la pobresa, que serà llarga.

- **Intervenció:** amb aquest objecte social, 'Lliures' seria una iniciativa que –autofinançant-se a partir d'aportacions periòdiques de ciutadans i ciutadanes, que comprometrien recursos per un termini de 3 a 5 anys– finançar projectes de transformació social i intervenció directa en la comunitat, definits per la pròpia comunitat i activant el compromís social, com un esquema d'autodefensa democràtica i social. El debat sobre el tipus d'intervenció –orientada a la transformació social i no a patrons assistencialistes i de contenció– també es va modular finalment en el binomi 75%-25%: el 75% dels projectes havien de fonamentar-se en la transformació social i el 25% en criteris d'emergència. En la reflexió que hi ha intervencions d'emergència social que es poden fer des de criteris de transformació.

El debat va suscitar un marc d'intervenció social fonament en els següents principis rectors: **caràcter col·lectiu, territorialment arrelat i socialment enxarxat, de baix a dalt, de perspectiva comunitària –fets des de la implicació i el compromís–, que potenciï el mercat social i l'economia solidària, que situï al centre les persones, que sigui complementària, que sigui replicable en qualsevol municipi o barri i que es fonamentin en la innovació de noves formes de respondre a la pobresa, superant esquemes caducs i refent els vincles socials comunitaris que la crisi ha destruït. I, cultura del suport mutu, amb i des de la participació directa dels col·lectius vulnerables.**

La dinàmica predefinida era captar recursos estables des d'una amplíssima capil·laritat social –en base a aportacions periòdiques a fons perdut (prenent com a tall de referència el 0,7% de la nòmina de qualsevol persona)– de milers de ciutadans. No grans aportacions, sinó milers de petites. I encetar una campanya progressiva i gradual, que arranqués amb tres projectes socioterritorials d'intervenció el proper octubre. Esdevenint un estri replicable –amb el temps i poc a poc– arreu del territori des de la pròpia experiència de Coop57: hi haurà Lliures allà on la gent i les entitats dels territoris vulguin. Això és 'Lliures': una intervenció col·lectiva i una dinàmica sostinguda del teixit social del país en la llarga lluita contra la pobresa, per eradicar les causes de les desigualtats socials.

4. Primeres passes, primers dubtes, primers aclariments

Debatut aquest marc, es va desplegar la primera experiència-pilot de traslladar el projecte al territori. I es va escollir Badalona –per implantació territorial de les tres entitats i per l'impacte de la crisi al Barcelonès Nord– on es ve treballant des del mes de març. Rere nombrosos reunions –debat de prioritats, metodologia, xarxes– avui ja hi ha definits un projecte-base de rehabilitació d'un espai buit amb tres projectes vinculats a infància, escola d'hostaleria i ateneu d'oficis i un altre vinculat a educadors de carrers.

Posteriorment, es va activar l'eix Reus-Tarragona (on pren forma una cooperativa d'habitatges adreçada a la prevenció de la degradació del barri vell i el suport a la gent gran) i l'eix Girona-Salt (on es predefineixen també dos projectes). Alhora, es contacta amb les entitats de La Mina on, en una trobada prèvia de dues hores, ja van sorgir fins a tres projectes: menjador social, memòria i enxarxament veïnal (dignificació) i ràdio comunitària, atenent les especials i difícils circumstàncies de l'entorn del Besós. També es va considerar aprofitar experiències ja existents d'enxarxament territorial com a la comarca del Solsonès i la Segarra (en l'àmbit del món rural, on la crisi colpeja a la seva manera) o l'aliança entre diferents entitats socials per crear nous projectes, com està succeint al Bages.

5. Potencialitats, reptes, riscos

El marc de la iniciativa prendria forma a partir del 17 d'octubre de 2016, quan es faria pública mitjançant una presentació ampla i de caràcter social. La sinergia inicial d'un espai com Coop57 (472 entitats i cooperatives catalanes de l'economia solidària), ECAS (120 entitats d'acció social) i Òmnium (50.000 socis), haurà d'anar necessàriament molt més enllà d'aquestes entitats –que només en són les impulsores– i cerca el suport i participació explícita –i tota la seva potència multiplicadora– del teixit associatiu, del món cooperatiu, dels moviments socials i de la ciutadania: una ampla xarxa social conjurada contra la la pobresa, la desigualtat i l'exclusió social. **Lliures serà de totes i tots:** en el fons, es tracta posar la primera pedra per bastir un nou moviment social – pioner, singular i sense precedents homologables recents– contra la pobresa i la desigualtat: un moviment social sostingut i sostenible, estable i durador, cooperatiu i enxarxat. Que li declara la guerra a les desigualtats; en un context de degradació social i democràtica, que, sense noves respostes que superin les caduques, continuarà agreujant-se. I on el motor, novament, torna a ser la gent.

Finalment, des d'aquesta reflexió compartida durant tants mesos, és el moment de decidir la implicació activa de Coop57 en un context on, sota la crisi, hem actuat sòlidament com a estri financer al servei de l'economia social. La implicació en 'Lliures' comporta, però, passar d'estri passiu (actuàvem a demanda concreta, com a servei) a esdevenir agent actiu –pedagogia, enxarxament, intervenció– en la lluita contra la desigualtat: un nou rol que s'expressaria, entre d'altres, en aquest projecte. Aquest compromís de Coop57, en proposta inicial, es vehicularia a través de la Fundació Coop57, destinant recursos humans i recursos econòmics inicials, en aquest cas una bestreta inicial: recuperable íntegrament si el projecte arrela, però a risc i fons perdut si no avança.

L'equip que hem estat treballant en el projecte 'Lliures' pensem que val la pena intentar-ho, fer un pas endavant i provar d'anar més enllà –com sempre hem fet i arriscat des del 1995–, atès que el potencial democratitzant de la proposta rau en un esquema social de necessitat, davant la urgència de bastir noves respostes i des d'una proposta cooperativa i solidària per començar a reteixir, reconstruir i recosir el país. **Si no ho fan ells, fem-ho nosaltres.**